

Кругловидий

Джек Лондон

У Джона Клевергауса було кругле, як місяць уповні, обличчя. Ви знаєте цей тип людей — у них широкі вилиці, лоб і підборіддя непомітно переходять у щоки, утворюючи правильне коло, а ніс — пліскуватий і короткий, приліплений посеред обличчя, ніби підрозетник на стелі. Може, тому я й зненавидів його, бо саму появу цього чоловіка сприймав як образу, — здавалося, навіть земля й та ледве його носить. Мабуть, моя матінка боялася повного місяця, колись глянувши на нього не через те плече та ще й у лиху годину.

Та хоч би там як, а я зненавидів Джона Клевергауса. І зовсім не через те, що він зробив мені щось погане, таке, що видалося б людям за яку шкоду. Зовсім ні. Зло було глибше і тоншого характеру, занадто невловним, щоб ясно й точно викласти його в словах — кожному з нас доводиться деколи відчувати щось подібне. Ви тільки-но бачите якусь людину, що про існування її досі навіть не підозрювали, однак у першу ж мить заявляєте: "Він мені не подобається". Чому не подобається? Гм, ви не знаєте чому. Не подобається, от і все. Ви просто його не злюбили. Отак і в мене з Джоном Клевергаусом.

Яке право на щастя мав такий чоловік?! І все ж він був оптиміст. Він завжди радів і сміявся. Все на світі йому здавалося прекрасним, грець би його побив! А як він діяв на мене своїм щасливим поглядом! Інші могли сміятися, і це мене ані крихітки не обходило. Бувало, я й сам сміявся... до зустрічі з Джоном Клевергаусом.

Та його сміх! Ніщо в світі так не дратувало мене й не викликало такої люті, як цей сміх. Він переслідував мене, чіплявся до мене й не відпускав. Це був громовий сміх, сміх Гаргантюа. Чи прокидався я, чи вкладався спати, він був завжди зі мною, і гострим ножем країв мені серце.

Вже на світанку цей сміх лунав над полями, обриваючи солодкі вранішні мрії. В нестерпну полуденну спеку, коли никла зелень, птахи ховалися в гушавині лісу, а вся природа завмирала у дрімливій притомі, його гучне "Ха-ха-ха!" і "Хо-хо-хо!" зносилося до неба, викликаючи на герць сонце. І темної ночі, коли він повертався з міста до своєї оселі, з безлюдного перехрестя долинав його нестерпний регіт: він будив мене, змушував корчитися від злості й стискати кулаки так, аж нігті впиналися в долоні.

Якось уночі я тайкома загнав його худобу на його ж таки поле, а вранці почув гикливий його сміх, коли він виганяв ту худобу з поля.

— Нічого, — промовляв Клевергаус, — бідних безсловесних тварин не можна винуватити, що вони забрили на краще пасовисько.

Джон Клевергаус мав собаку, якого називав Марсом, — пречудового здоров'я, покруч хорта з шукачем, що зберіг ознаки обох порід. Цей Марс був його втіхою, і вони ніколи не розлучалися. Та я виждав свою годину й одного разу, коли випала нагода, заманив собаку й нагодував шматком яловичини із стрихніном. Однак це аніяк не

вплинуло на Джона Клевергауса. Його сміх лунав так само радісно й часто, як і перше, а обличчя, як і раніш, скидалося на повний місяць.

Тоді я підпалив його стоги сіна й стодолу. Але наступного ранку — була саме неділя — він з'явився знову веселий і життєрадісний.

— Куди це ви? — поцікавився я, коли він вийшов на перехрестя.

— По форель, — відповів він, і обличчя його сяяло, як місяць уповні. — Обожду форель.

Де ще б можна знайти такого чоловіка?! Адже загинув весь урожай, що зберігався в стогах і стодолі. Я знав, що врожай був не застрахований. І все ж, дарма що йому загрожував голод, сувора зима, він весело собі йшов ловити форель, і лише тому, що "обождував" її! Аби хоч трохи, бодай крихітку нахмурились йому брови, або його вайлувате обличчя засмутилося, стало серйозним і менш схожим на місяць, або коли б він хоч мить перестав усміхатися, я певен, що пробачив би йому його існування. Та ні, в біді він сяяв, як ніколи.

Я образив його. Він здивовано глянув на мене, всміхаючись.

— Битися з вами? Чому? — повільно мовив він. А потім зареготав: — Ви такий смішний! Хо-хо-хо! Вмерти можна! Хи-хи-хи! Ох-хо-хо-хо!

Ну що б ви тут зробили? Я вже це ледве терпів. Хай йому лиха година, і як же я його ненавидів! Та ще це прізвище — Клевергаус! Хіба це прізвище! Чи не безглуздя? Клевергаус! Боже милосердний, тому саме Клевергаус? Знову й знову запитував я себе. Ну хай би Сміт, чи Браун, чи Джоне... але — Клевергаус! Полишаю це на ваш розсуд. Повторіть-но про себе — Клевергаус. Тільки прислухайтеся, як воно смішно звучить — Клевергаус! Чи має право ясити людина з таким ім'ям, запитую я вас? "Ні", — скажете ви. "Ні", — сказав і я.

Тут я згадав про його заставну. Згоріло все його збіжжя, і я знав, що він не зможе розквитатися з боргами. Тоді я знайшов хитрого, неязикатого і скупого лихваря, щоб оформити передачу йому заставної. Все робилося без мене, але через цього агента я домігся, що Клевергаусові відмовили у викупі заставної, оскільки було прострочено термін платежів, — лише кілька днів йому дали (не більше, повірте, ніж законом дозволено), щоб вивезти з оселі все своє майно. Тепер я вийшов прогулятися й поглянути, як мій сусід сприйняв новину — адже він прожив тут понад двадцять років. Та коли ми зустрілися, його великі круглі очі заблищали, а обличчя засіяло й розпливлося, як повний місяць на ясному небі.

— Ха-ха-ха! — зареготав він. — Ну й кумедний лобуряка отой мій молодший! Чи ви коли чули таке? Ось лишень послухайте. Він грався отам унизу, на крутому березі річки, як раптом брила землі шубовсть у воду і обхлюпала його бризками. А він кричить: "Ой тату! Велика-превелика калюжа вискочила з води й ударила мене!"

Клевергаус замовк, чекаючи, що я приєднаюсь до його блюзнірських веселощів.

— Не бачу тут нічого смішного, — кисло відрубав я. Він у подиві глянув на мене, а потім знову з'явилось оте кляте сійво, розпливаючись навколо, аж поки, як то я казав, усе його обличчя засвітилося м'яким і теплим світлом, наче місяць літньої ночі, і знову

пролунав регіт: "Ха-ха-ха! Ото сміхи! Хіба ж ні? Хе-хе-хе! Хо-хо-хо! До нього не дійшло! Та ви тільки послушайте! Розумієте, калюжа..."

Та я круто повернувся й пішов геть. Це вже було понад мої сили, більше я вже не міг терпіти. Грець його бери, але пора кінчати, — подумав я. — Йому не місце на землі! Сходячи на пагорб, я чув його жахливий сміх, що відлунював від неба.

Я, щоб ви знали, мастак на всякі такі обгородки, можу цим похвалитися. Отож поклавши вбити Джона Клевергауса, я мав улаштувати це так, аби потім могли з чистим сумлінням оглянутися назад. Ненавиджу грубу роботу, ненавиджу брутальність! Мені гидко тільки так собі вдарити чоловіка голим кулаком. Фе! Гидко й противно! Отже застрелити, підрізати або чимось прибити Джона Клевергауса (о, це прізвище!) — всі ці способи були не для мене. Я мав зробити це не лише чисто й майстерно, але й так, щоб не збудити ані найменшої підозри.

Отак собі пометитувавши тиждень, я вже мав готовий план дій. Тоді взявся за роботу. Я купив спанієля, п'ятимісячну сучку, і заходився її дресувати. Якби хто стежив за мною, то помітив би, що я навчав собаку тільки одному — знаходити й приносити назад кинуту річ. Собаку цю (я назвав її Беллоною[67]) я навчав приносити палички, що їх шпурляв у воду, і не просто приносити, а приносити одразу, не жуючи їх і не граючись з ними. Мета була, щоб вона, ні на що не зважаючи, приносила паличку якнайшвидше. Я втівав геть і примушував її з паличкою в зубах наздоганяти мене. Собака виявилась кмітливою, і так заповзялася в цій грі, що незабаром я був цілком задоволений.

По цьому я при першій же нагоді подарував собаку Джонові Клевергаусу. Я діяв напевно, бо знав його маленьку слабкість, потаємний грішок, досить давній і пристрасний.

— Ні, — сказав він, коли я поклав кінець мотузка йому в руку. — Ні, невже ви серйозно? — З подиву він роззявив рота, і усмішка освітила все його кляте повновиде обличчя. — А... а я гадав чомусь, що ви не любляєте мене, — пояснив він. — Чи не сміхи — отак помилятися! — І на цю думку він зайшовся реготом, хапаючись за боки.

— Як її звати? — видавив він між двома приступами сміху.

— Беллона, — відповів я.

— Хи-хи! — пирснув Клевергаус — Яке смішне ім'я! Його веселощі вивели мене з рівноваги, я заскреготів зубами й процідив:

— До речі, вона була дружиною Марса.

Тут обличчя йому знову засяяло, як повний місяць, і він прорвався:

— Ви маєте на увазі мого собаку? Виходить, вона вдова! Ох-хо-хо! Ех-хе-хе! Хо!

Я повернувся й швидко побіг через пагорб, а він усе реготав мені вслід. Минув тиждень, і в суботу ввечері я спитав його:

— Отже, в понеділок виїжджаєте звідси? Він кивнув головою і вишкірив зуби.

— Значить, уже не буде нагоди поласувати фореллю, яку ви так "обожнюєте"?

Та він не помітив глузування.

— Гм, а чом не буде? — приснув він, — Саме завтра я збираюсь вволю порибалити.

Ці слова підтвердили певність моїх планів, і я повернувся додому геть збуджений.

Рано-вранці наступного дня я побачив, як Клевергаус поминув мою садибу, йдучи з невеликим сачком і рогожевим мішком у руках. Слідом бігла Беллона. Я знав, куди він прямує, і подався собі навпрошки, лукою позаду садиби, а далі піднявся підліском на вершину невеликої гори. Уникаючи людського ока, я прошмигнув гребенем гори милі зо дві і опинився в природному амфітеатрі, утвореному пагорбами, там, де з ущелин вибивалася маленька річечка, розливаючись широким плесом між скель. Ось тут! Я сів собі на пагорбі, звідки видно було все навколо, і запалив люльку.

Не поминуло й кількох хвилин, як, бредучи річкою проти течії, вигулькнув Джон Клевергаус. Беллона підбігала поруч. Обое були в чудовому настрої, і жвавий собачий гавкіт зливався з низькими тонами голосу її хазяїна. Підійшовши до плеса, Клевергаус кинув на землю сачок з мішком і витяг із задньої кишені штанів щось схоже на довгу товсту свічку. Я знав, що то була динамітна шашка, бо саме таким способом він ловив форель. Він глушив її динамітом. Бавовняною ганчіркою він міцно прив'язав до палички запал, потім підпалив його й кинув вибухівку у воду.

Беллона блискавицею метнулася за нею. Я мало не закричав з радощів. Клевергаус кликав собаку, але даремно. Він жбурляв у неї грудки землі, камінці, та собака пливла далі, аж поки вхопила зубами динамітну паличку і повернула з нею назад до берега. Лише тоді Клевергаус збагнув, яка небезпека загрожує йому й побіг геть від берега. Як я й передбачав, собака вибралась на берег і помчала за ним. Ото, скажу вам, видовисько було! Як ви вже знаєте, плесо оточувало щось подібне до амфітеатру. Вище й нижче по течії річку можна було перейти по камінню. Клевергаус і Беллона, плигаючи з каменя на камінь, закружляли навколо плеса. Я б ніколи не повірив, щоб такий незграбний чоловік міг так прудко бігати! Та, хоч як він не надсаджувався, Беллона бігла прудкіше. Ще хвилька, й вона наздогнала його, дарма що він тікав, мов навіжений. Собака тицьнула носом йому в ноги і ту ж мить блиснув яскравий спалах, з'явився дим, пролунав страшний вибух, і там, де були чоловік та собака, не лишилося нічого, окрім великої вирви землі.

"Смерть від нещасливого випадку під час незаконної ловлі риби" — був вирок судового слідчого. Отож я можу пишатись, що в такий чистий і майстерний спосіб порішив Джона Клевергауса. Ніякої тобі помилки, ніякої брутальності, нічого такого, чого б можна було потім соромитися, і я певен, ви погодитесь зі мною. Його проклятий сміх уже більше не лунає над пагорбами, а його гладке кругловиде обличчя більш не дратує мені очей. Дні мої спливають тепер спокійно, і ніхто не тривожить мого сну вночі.